

BARBORA JIŘINCOVÁ

OLYMPIJSKÉ PŘÍBĚHY

DĚJINY HER DO KAPSY

Olympijské příběhy

Dějiny her do kapsy

Barbora Jiřincová

Konečně nadešel okamžik, kdy do obnoveného, bělostí zářícího stadiónu začaly proudit davy diváků a král Jiří zpečetil obnovení olympijských her posvátnou formulí: „Prohlašuji hry první olympiády nové doby za zahájeny.“ Nato zazněla dělová salva, houf vypuštěných holubů se radostně zatřepetal nad stadiónem, mužské sbory zapěly krásnou kantátu, složenou řeckým skladatelem Samarem a soutěže začaly.

Pierre de Coubertin, Paměti, 1925

OLYMPIJSKÉ HRY V DĚJINÁCH

Rok 2026 se zapíše do dějin jako rok, ve kterém proběhly 25. zimní olympijské hry. Kde to všechno začalo? Roku 776 př. n. l. v řecké Olympii, kdy se konaly jedny z prvních starověkých her? Nebo roku 1924 ve francouzském Chamonix, kdy se poprvé sešli sportovci na tzv. týdnu zimních sportů, až později přejmenovaném na olympijské hry? Nebo roku 1925 v Praze, kdy se na kongresu o konání zimních olympiád rozhodlo? Nebo snad už roku 1908 v Londýně, kdy byl na program her poprvé zařazen zimní sport – krasobruslení? Pro skalní hokejové fanoušky to možná začalo roku 1920 v Antverpách, kdy se k letním kláním přidal právě hokej.

My začneme v antice. Bez ohledu na to, co se nám snaží namluvit škrtači v dějepisných osnovách, právě tady náš dnešek své kořeny má.

Pojďme se začíst do příběhu olympijských her. Ale vyprávějme ho v kontextu doby. Možná nejste zarytí sportovní fanoušci. Možná nechápete, proč se celý svět na několik týdnů ponoří do sportovního opojení a nemluví o ničem jiném. Také pro vás je následující kniha. Ukážu vám, jak se sportovní dějiny, a zvlášť ty olympijské, prolínají s „velkou historií".

Přečtete si o tom, jak sport dějiny utvářel a jak ony utvářely jeho. A pochopíte jeho význam. V dějinách a hlavně v naší historické paměti. Protože velké sportovní události neodmyslitelně patří k paměti generace, která je zažila. A sport není apolitický a už vůbec

není nevinný. Sportovci se nemůžou z kola dějin vymanit o nic snadněji než kdokoliv jiný.

KAPITOLA 1: ANTICKÉ OLYMPIJSKÉ HRY

Antické všeřecké hry byly oslavou těla – harmonického, zdravého, silného a výkonného. Těla, v němž bují zdravý, vznešený duch.

Ale pozor, oslavovalo se tu tělo mužské, o ženském nesměla padnout ani zmínka. Také šlo o slávu sportovních výkonů Řeků, nikoliv barbarů. Závodníků svobodných, nikoliv otroků. Myšlenka olympijských her byla vyjádřením všeřecké myšlenky, nikoliv celosvětové myšlenky. A to ani ve smyslu celého, tehdy Řekům známého světa. A už vůbec ne ve smyslu celého Řecka, otroci, cizinci, ženy, nikdo z nich se her zúčastnit nesměl.

Svým způsobem se olympiáda stala oslavou řectví, nadřazenosti Řeků nad barbarskými národy. Zakladatelé olympijského hnutí se nechali oslnit ideou, že v době konání antických her zavládl posvátný mír. Nesmělo se válčit. Ale za touto vznešenou myšlenkou stála praktická potřeba. Sportovci by se jinak na hry vůbec nemohli dostat, kdyby neustále válčící svět alespoň na chvíli meče a kopí nesložil.

OLYMPIE A TY DALŠÍ

Dnes je sport div ne náboženství. Také hry nejen olympijské, ale i pythijské, nemejské a isthmické (tedy další všeřecká sportovní a kulturní klání) v sobě skrývaly především náboženský a symbolický

obsah. Konaly se na počest bohům. Bohové a héroové dle mýtů sportovní zápolení založili a sami se ho účastnili.

Sportovní klání samotná vznikla tak, že se k náboženským obřadům přidaly sportovní disciplíny jako oslava božstev. Ale vývoj fandil sportu. Zatímco kultovní část dění se neměnila, sportovní a kulturní zápolení se rozšiřovalo o nové a nové soutěže.

První olympijské hry se kladou do roku 776 př. n. l. Tento letopočet se tak vryl do paměti, že se podle něj v antice a v některých italských státech také ve středověku datovalo. Archeologické nálezy ale ukazují, že se sportovci poprvé utkali mnohem dřív.

Tak či onak, po dlouhá staletí se právě do Olympie sjížděli v pravidelných intervalech sportovci z celého řeckého světa. Akci předcházely pečlivé přípravy. Poslové se rozjeli do všech městských států a zvali obyvatele na hry jako soutěžící i jako diváky. Právě tito poslové vyhlašovali proslavený boží mír – ekecheiriá.

Doba posvátného míru, jehož porušení by kromě světské moci trestali sami bohové, záležela na tom, jak dlouho trvala cesta účastníkům her tam a zase zpět. V otázce míru nešlo o mystiku, šlo prostě o bezpečnost námořních i pozemních cest. Ve starověku mezi sebou jednotlivé městské státy neustále bojovaly. Organizátoři tak nechtěli k pirátům, zlodějům a vrahům na cestách přidat ještě ohně a meče a účastníky odradit.

Na olympijských hrách dekorovali vítěze věncem z divokého olivovníku. Mnohem slavnější vavřínový věnec byl vyhrazen vítězům na hrách pýthijských.

Jen tak mimochodem, dnes říkáme *vavříny* pro vítěze. To máme ale od Římanů. Vavřínovým věncem se korunovali básníci, umělci, ale také vojevůdci při triumfálních průvodech. Olivovník by nám evokoval něco jiného, ale tak už to s antikou bývá. Přebíráme vše od Římanů, ať to bylo původně řecké, nebo třeba orientální.

KDO SE SMĚL ÚČASTNIT

Závodit směli pouze svobodní řečtí muži – ze soutěží se vylučovali otroci a barbaři. Za barbara se považoval každý, kdo nebyl Řek. Všeřecké hry představovaly oslavu řectví a nadřazenosti Řeků nad barbary. Z dnešního pohledu byli Řekové šovinističtí nacionalisté, co bylo cizí, co nebylo řecké, bylo méněcenné. A všeřecké hry vyjadřovaly tuto, pro nás veskrze obtížně přijatelnou myšlenku. Smiřme se s tím.

Také se smiřme s tím, že často idealizovaná antika byla svět otroků a otrokářů. A taky svět patriarchální. Na olympijských hrách nesměli závodit otroci ani ženy. Neprovdané dívky se ale směly přijít na hry podívat a fandit. Dokonce se ve stejném termínu konaly samostatné sportovní závody dívek pod patronací bohyně Héry.

Provdané ženy v nich ale soutěžit nesměly. Ty se navíc nesměly pod trestem smrti ani přijít podívat na stadion. Důvod není zcela jasný, ale pravděpodobně se zde odráží některé z prastarých tabu – tedy zákazů, které mají hluboký kultovní význam a nikdo je nezpochybňuje.

Z účasti se vylučovali také vrazi, kteří si neodpykali svůj trest, a ti, kteří loupili v chrámu. Oba zákazy platily jak pro jednotlivce, tak pro celé obce. Pokud daný městský stát vedl nespravedlivou válku, z her byl vyloučen. O tom, jaká válka je spravedlivá, rozhodovali rozhodčí her. Této myšlenky se moderní olympijské výbory s nadšením drží. Na druhé straně už neplatí, že by sami rozhodčí her mohli soutěžit. V antice do her vstupovali a vyhrávali.

Zvláštní režim sportovců před olympiádou

Olympiáda ve starověku dlouho nebyla záležitostí profesionálních sportovců. Ale jako oslava řeckého světa měla ukázat to nejlepší, co Řekové, nejslavnější ze všech národů, dokážou. Proto panovala snaha zaručit sportovcům nejlepší podmínky a přípravu.

Závodníci museli přijet do Olympie v přesně stanoveném termínu. Ani bouře na moři se jako omluva pozdního příjezdu neuznávala. Měsíc před začátkem her se v Olympii měli věnovat výhradně intenzivní přípravě, dodržovat předepsaný režim a dietu. Co se sportovního úboru týká, tak do roku 720 se sportovci odívali do bederní zástěry. Dle pověsti ale právě v tomto roce při závodě

jednomu z běžců kus látky spadl a on nahý doběhl a vyhrál. Od 6. století se stalo pravidlem, že Řekové závodili tak, jak přišli na svět.

Význam olympijských her v antice

Olympijské hry ve starověku nevnímejme jako nevinnou nepolitickou zábavu. Stejně jako není nevinný sport ani dnes. Také všeřecké sportovní slavnosti v sobě skrývaly důležitý historický a politický význam. Nejen že se zde podepisovaly smlouvy a řešily spory státního významu.

Historici mají za to, že právě zde se vytvořila myšlenka řeckého národního vědomí. Ve školním dějepise se učíme o městských státech, o Athénách, Spartě, Thébách, Delfách. A o tom, jak spolu soupeřily. O tom, jak v každém vládl trochu jiný politický systém. Ale přesto došlo k něčemu, co ve školních sešitech barevně podtrháváme pod názvem řecko-perské války. Jak se stalo, že Řekové věděli, že jsou Řekové? Když byli Sparťané, Athéňané a Thébané?

Také ty války s Peršany k tomu přispěly. Tak jako u mnoha jiných kultur se uvědomění, kdo jsme my, vytvořilo až setkáním s nějakým dostatečně výrazným (a nebezpečným) oni. Ale všeřecké hry, mezi kterými ty olympijské byly nejslavnější, k tomuto velmi přispěly.

Přispěly k vědomí o společné duchovní i tělesné kultuře. K hrdosti na její vysokou úroveň, která se s každým úžasným výkonem stupňovala. Vědomí nadřazenosti nad barbarskými národy, ale také nad otroky.